

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2023. május 18.

KÉMIA

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

minden vizsgázó számára

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

OKTATÁSI HIVATAL

Az írásbeli feladatok értékelésének alapelvei

Az írásbeli dolgozatok javítása a kiadott javítási-értékelési útmutató alapján történik.

Az elméleti feladatok értékelése

- A javítási-értékelési útmutatótól eltérni nem szabad.
- $\frac{1}{2}$ pontok nem adhatók, csak a javítási-értékelési útmutatóban megengedett részpontozás szerint értékelhetők a válaszok.

A számítási feladatok értékelése

- Az objektivitás mellett a **jóhiszeműséget** kell szem előtt tartani! Az értékelés során pedagógiai célzatú büntetések nem alkalmazhatók!
- Adott – hibátlan – megoldási menet mellett nem szabad pontot levonni a **nem kért** (de a javítási-értékelési útmutatóban megadott) részeredmények hiányáért. (Azok csak a részleges megoldások pontozását segítik.)
- A javítási-értékelési útmutatótól eltérő – helyes – levezetésre is maximális pontszám jár, illetve a javítási-értékelési útmutatóban megadott csomópontok szerint részpontozandó!
- **Levezetés, indoklás nélkül** megadott pusztá végeredményért **legfeljebb** a javítási-értékelési útmutató szerint arra járó 1–2 pont adható meg!
- A számítási feladatra a maximális pontszám akkor is jár, ha **elvi hibás reakcióegyenletet** tartalmaz, de az a megoldáshoz nem szükséges (és a feladat nem kérte annak felírását)!
- Több részkérdésből álló feladat megoldásánál – ha a megoldás nem vezet ellentmondásos végeredményre – akkor is megadható az adott részkérdésnek megfelelő pontszám, ha az **előzőekben kapott, hibás eredménnyel** számolt tovább a vizsgázó.
- A számítási feladat levezetésénél az érettségien **trivialitásnak** tekinthető összefüggések alkalmazása – részletes kifejtésük nélkül is – maximális pontszámmal értékelendő. Például:
  - a tömeg, az anyagmennyiség, a térfogat és a részecskeszám átszámításának kijelölése,
  - az Avogadro törvényéből következő trivialitások (sztöchiometriai arányok és térfogatarányok azonossága azonos állapotú gázoknál stb.),
  - keverési egyenlet alkalmazása stb.
- Egy-egy **számítási hibáért** legfeljebb 1–2 pont vonható le (a hibás részeredménnyel tovább számolt feladatra a többi részpont maradéktalanul jár)!
- **Kisebb elvi hiba** elkövetésekor az adott műveletért járó pontszám nem jár, de a további lépések a hibás adattal számolva pontozandók. Kisebb elvi hibának számít például:
  - a sűrűség hibás alkalmazása a térfogat és tömeg átváltásánál,
  - más, hibásan elvégzett egyszerű művelet,
  - hibásan rendezett reakcióegyenlet, amely nem eredményez **szembetűnően** irreális eredményt.

-
- **Súlyos elvi hiba** elkövetésekor a javítókulcsban **az adott feladatrésze**re adható további pontok nem járnak, ha hibás adattal helyesen számol a vizsgázó. Súlyos elvi hibának számít például:
    - **elvileg hibás reakciók** (pl. végbe nem menő reakciók egyenlete) alapján elvégzett számítás,
    - az adatokból **becslés alapján** is **szembetűnően irreális** eredményt adó hiba (például az oldott anyagból számolt oldat tömege kisebb a benne oldott anyag tömegénél stb.).(A további, külön egységként felfogható feladatrészek megoldása természetesen itt is a korábbiakban lefektetett alapelvek szerint – a hibás eredménnyel számolva – értékelhető, feltéve, ha nem vezet ellentmondásos végeredményre.)

1. Táblázatos feladat (13 pont)

1. gáz		✓
2. gáz		✓
3. szilárd		✓
4. diszperziós kölcsönhatás		1 pont
5. dipólus-dipólus kölcsönhatás		1 pont
6. kovalens kötés		1 pont
7. CO ₂ -nél, 180°	Csak együtt:	1 pont
8. SiO ₂ -nél, 109,5°	Csak együtt:	1 pont
9. × jel a SO ₂ -nél		✓
10. SO ₂ + 2 H ₂ O + I ₂ = 2 HI + H ₂ SO ₄ (vagy pl.: SO ₂ + 2 H ₂ O + I ₃ ⁻ = 3 I ⁻ + 4 H ⁺ + SO ₄ ²⁻)		1 pont
11. (igen) savas		1 pont
12. (igen) savas		1 pont
13. nem		✓
14. 2 NaOH + CO ₂ = Na ₂ CO ₃ + H ₂ O vagy: 2 NaOH + SO ₂ = Na ₂ SO ₃ + H ₂ O vagy: 2 NaOH + SiO ₂ = Na ₂ SiO ₃ + H ₂ O		1 pont
15. × jel a SO ₂ -nél		✓
16. 2 SO ₂ + O ₂ ⇌ 2 SO ₃ (A ⇌ jel helyett = jel is elfogadható.)		1 pont
- Bármely két ✓ 1 pont

2. Esettanulmány (10 pont)

a) karboxilcsoport		1 pont
amidcsoport		1 pont
b) negatív töltésű, a karboxilcsoportok miatt	Csak együtt:	1 pont
c) E		1 pont
d) x = 14, y = 21, z = 1, y = 11	Csak együtt:	1 pont
e) B		1 pont
E		1 pont
f) pl. a napfény (UVB sugarai) hatására a bőr (irharétegének) sejtjeiben lecsökken a hialuronán (hialuronsav)-termelés (illetve felgyorsul a lebomlásuk)		1 pont
g) hidrogénkötésre való hajlam (vagy ehelyett: sok hidroxil- és amidcsoport) hosszú lánc (vagy ehelyett: sajátos konformáció, vagy: kolloid méret) negatív töltés (vagy ehelyett: azonos töltésű részecskék) (A háromból két helyes sajátság megadása 1 pont.)		2 pont

3. Egyszerű választás (7 pont)

Minden helyes válasz 1 pontot ér.

1. B
2. C
3. E
4. D
5. B
6. B
7. A

4. Kísérletelemző feladat (12 pont)

- a) A ✓
 a (sárga, barna) brómos víz elszíntelenedik ✓
 $\text{CH}_2=\text{CH}-\text{CH}_2-\text{OH} + \text{Br}_2 = \text{CH}_2\text{Br}-\text{CHBr}-\text{CH}_2-\text{OH}$ **1 pont**
- b) E ✓
 színtelen (levegőn barnuló) gáz fejlődik ✓
 $3 \text{Ag} + 4 \text{HNO}_3 = 3 \text{AgNO}_3 + \text{NO} + 2 \text{H}_2\text{O}$ (vagy *ionegyenlet*) **1 pont**
- c) F ✓
 színtelen, szagtalan gáz fejlődik ✓
 $\text{Al} + \text{NaOH} + 3 \text{H}_2\text{O} = \text{Na}[\text{Al}(\text{OH})_4] + 1,5 \text{H}_2$ (vagy *ionegyenlet*) **1 pont**
- d) C ✓
 színtelen, szagtalan gáz fejlődik ✓
 $\text{CH}_3-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{OH} + \text{Na} = \text{CH}_3-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{ONa} + 0,5 \text{H}_2$ **1 pont**
- e) B ✓
 szürke (ezüstösen csillogó) bevonat a kémcső falán ✓
 (fekete csapadék a kémcsőben) ✓
 $\text{CH}_3-\text{CHO} + 2 \text{Ag}^+ + 3 \text{OH}^- = \text{CH}_3\text{COO}^- + 2 \text{Ag} + 2 \text{H}_2\text{O}$
 (vagy: $\text{CH}_3-\text{CHO} + 2 \text{Ag}^+ + 2 \text{OH}^- = \text{CH}_3\text{COOH} + 2 \text{Ag} + \text{H}_2\text{O}$)
 vagy:
 $\text{CH}_3-\text{CHO} + 2 [\text{Ag}(\text{NH}_3)_2]^+ + 3 \text{OH}^- = \text{CH}_3\text{COO}^- + 2 \text{Ag} + 2 \text{H}_2\text{O} + 4 \text{NH}_3$ **1 pont**
- f) D ✓
 színtelen, szagtalan gáz fejlődik (és világoszöld oldat képződik) ✓
 $\text{Fe} + 2 \text{HCl} = \text{FeCl}_2 + \text{H}_2$ (*ionegyenlet is elfogadható*) **1 pont**
- (A megfigyelt tapasztalat(ok)ra és a reakcióegyenletre csak akkor adható pont, ha a választott reagens helyes.)
 Bármely két ✓ 1 pont

5. Elemző feladat (13 pont)

- a) CO_3^{2-} ✓
 1 pi-kötés ✓
 30 proton ✓
 32 elektron ✓
 síkháromszög (trigonális planáris) ✓
 120° ✓
- b) Pl. Na_2CO_3 , K_2CO_3 **1 pont**
- c) Fenolftalein, ✓
 lila lesz (bíbor, piros) ✓
- d) $\text{CO}_3^{2-} + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{HCO}_3^- + \text{OH}^-$ **1 pont**
 $\text{b}_1 \quad \text{s}_2 \quad \text{s}_1 \quad \text{b}_2$ *együtt:* **1 pont**
- e) Fehér csapadék válik le (az oldat megzavarosodik) **1 pont**
 $\text{Ca}(\text{OH})_2 + \text{CO}_2 = \text{CaCO}_3 + \text{H}_2\text{O}$ **1 pont**
- f) A csapadék feloldódik (vagy szintelen oldat keletkezik) ✓
 $\text{CaCO}_3 + \text{CO}_2 + \text{H}_2\text{O} = \text{Ca}(\text{HCO}_3)_2$ **1 pont**
- g) A csapadék újra kiválik. ✓
 A hidrogén-karbonát-ion amfoter. **1 pont**
 $2 \text{HCO}_3^- = \text{CO}_3^{2-} + \text{H}_2\text{CO}_3$
 vagy $2 \text{HCO}_3^- = \text{CO}_3^{2-} + \text{CO}_2 + \text{H}_2\text{O}$ **1 pont**
- Bármely két ✓ 1 pont*

6. Számítási feladat (7 pont)

- $2 \text{CO} + \text{O}_2 = 2 \text{CO}_2$ **1 pont**
- A parázsló gyújtópálca lángra lobbanása oxigénfeleslegre utal. **1 pont**
- Ha 100 térfogategység gázelegyből indulunk ki, akkor:
 x térfogategység CO és $(100-x)$ térfogategység O_2 -t feltételezhetünk.
- Az átalakulás:
2CO	+	O_2	=	2CO_2	
x		$(100-x)$			
$-x$		$-0,5x$		x	
0		$100-1,5x$		x	
- Ha 100 térfogategység gázelegyből indulunk ki, akkor végül 90 térfogategység gáz marad vissza:
- $100-1,5x + x = 90,0$ **1 pont**
- Ebből $x = 20,0$, amiből **20,0 V/V% CO** és **80,0 V/V% O_2** adódik. **1 pont**
- A fenti táblázat szerint a végső gázelegyen: 20,0 térfogategység CO_2 és 70,0 térfogategység oxigéngáz van:
- $\frac{20,0}{90,0} \cdot 100\% = \mathbf{22,2 \text{ V/V\% CO}_2}$ és $\mathbf{77,8 \text{ V/V\% O}_2}$. **1 pont**
- (Minden más helyes levezetés maximális pontszámot ér!)*

7. Számítási feladat (11 pont)

- a) Az elektrolízis során felhasznált töltés:
 $Q = I \cdot t = 2,00 \text{ A} \cdot 90 \cdot 60 \text{ s} = 10\,800 \text{ C}$ **1 pont**
 Ez: $n(e^-) = 10\,800 \text{ C} : 96500 \text{ C/mol} = 0,1119 \text{ mol}$ elektront jelent. **1 pont**
 A redukált réz(II)ionok anyagmennyisége a $\text{Cu}^{2+} + 2e^- = \text{Cu}$ egyenlet alapján:
 $n(\text{Cu}^{2+}) = 0,1119/2 = 0,0560 \text{ mol}$ **1 pont**
 0,0560 mol CuSO_4 volt az oldatban:
 $m(\text{CuSO}_4) = 0,0560 \text{ mol} \cdot 159,5 \text{ g/mol} = 8,93 \text{ g}$ **1 pont**
 Az oldat töménysége: $\frac{8,93 \text{ g}}{150 \text{ g}} \cdot 100 = \mathbf{5,95 \text{ tömegszázalék.}}$ **1 pont**
- b) Az oldat végül **kénsavat** tartalmaz. **1 pont**
 $\text{H}_2\text{O} = \frac{1}{2} \text{O}_2 + 2 \text{H}^+ + 2 e^-$ (vagy ennek alkalmazása) **1 pont**
 0,0560 mol Cu^{2+} mellett ugyanennyi szulfácion volt, így ugyanennyi kénsav keletkezett:
 $m(\text{H}_2\text{SO}_4) = 0,0560 \text{ mol} \cdot 98,1 \text{ g/mol} = 5,49 \text{ g}$ **1 pont**
 Az oldat tömege a távozó réz és oxigén tömegével csökken:
 $m(\text{Cu}) = 0,0560 \text{ mol} \cdot 63,5 \text{ g/mol} = 3,56 \text{ g}$ **1 pont**
 0,0560 mol Cu mellett 0,0280 mol O_2 fejlődik:
 $m(\text{O}_2) = 0,0280 \text{ mol} \cdot 32 \text{ g/mol} = 0,900 \text{ g}$ **1 pont**
 $m(\text{oldat}) = 150 \text{ g} - 3,56 \text{ g} - 0,900 \text{ g} = 145,5 \text{ g}$
 Az oldat tömegszázalékos kénsavtartalma:
 $\frac{5,49 \text{ g}}{145,5 \text{ g}} \cdot 100 = \mathbf{3,77 \text{ tömegszázalék.}}$ **1 pont**
 (Minden más helyes levezetés maximális pontszámot ér!)

8. Számítási feladat (11 pont)

- a) $2 \text{MnO}_4^- + 5 (\text{COOH})_2 + 6 \text{H}^+ = 2 \text{Mn}^{2+} + 10 \text{CO}_2 + 8 \text{H}_2\text{O}$
 (1 pont az oxidációszám-változából adódó helyes arányért (2 : 5),
 1 pont a teljes rendezésért) **2 pont**
 A fogyott permanganát: $n = 0,02344 \text{ dm}^3 \cdot 0,0195 \text{ mol/dm}^3 = 4,571 \cdot 10^{-4} \text{ mol}$
 Az egyenlet alapján $5/2 \cdot 4,571 \cdot 10^{-4} \text{ mol} = 1,143 \cdot 10^{-3} \text{ mol}$ oxálsav. **1 pont**
 A teljes törzsoldatban: $25 \cdot 1,143 \cdot 10^{-3} \text{ mol} = 0,02857 \text{ mol}$ **1 pont**
 0,02857 mol oxálsav ugyanennyi kalcium-oxalátnak felel meg:
 $M(\text{CaC}_2\text{O}_4) = 128 \text{ g/mol}$ **1 pont**
 $m(\text{CaC}_2\text{O}_4) = 0,02857 \text{ mol} \cdot 128 \text{ g/mol} = 3,657 \text{ g}$ **1 pont**
 A vesekő kalcium-oxalát-tartalma:
 $\frac{3,657 \text{ g}}{5,00 \text{ g}} \cdot 100 = \mathbf{73,1 \text{ tömegszázalék.}}$ **1 pont**
- b) A vesekő 5,00 grammjában van:
 $0,02 \cdot 5,00 \text{ g} = 0,10 \text{ g}$ egyéb anyag.
 Így a kalcium-foszfát-tartalom: $5,00 \text{ g} - 0,10 \text{ g} - 3,657 \text{ g} = 1,243 \text{ g}$ **1 pont**
 $M(\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2) = 310 \text{ g/mol}$
 $1,243 \text{ g}$ kalcium-foszfát: $1,243/310 \text{ mol} = 4,01 \cdot 10^{-3} \text{ mol}$ **1 pont**
 A kalciumtartalom: $3 \cdot 4,01 \cdot 10^{-3} \text{ mol} = 0,01203 \text{ mol}$ **1 pont**
 A kő összes kalciumtartalma: $0,02857 \text{ mol} + 0,01203 \text{ mol} = 0,0406 \text{ mol}$, így
 a tömegszázalékos kalciumtartalom:
 $\frac{0,0406 \cdot 40 \text{ g}}{5,00 \text{ g}} \cdot 100 = \mathbf{32,5 \text{ tömegszázalék.}}$ **1 pont**

(80,0% kalcium-oxalát-tartalom esetén pl. 100 g-ban:

80,0 g CaC_2O_4 : $80,0/128 \text{ mol} = 0,625 \text{ mol}$, ugyanennyi kalciumion

18,0 g $\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2$: $18,0/310 = 0,0581 \text{ mol} \rightarrow 0,174 \text{ mol}$ kalciumion

összes kalciumion: 0,799 mol

$$\frac{0,799 \cdot 40 \text{ g}}{100 \text{ g}} \cdot 100 = \underline{32,0 \text{ tömegszázalék}}$$

Az a) feladat hiányában erre a részre – beleszámítva a kalcium-oxaláttal kapcsolatos számításokat – 6 pont adható.)

(Minden más helyes levezetés maximális pontszámot ér!)

9. Számítási és elemző feladat (14 pont)

- a) Pl. 1,00 mol CH_4 -ből és 4,00 mol H_2O -ból indulhatunk ki. **1 pont**
- 0,90 mol CH_4 0,90 mol vízgőzzel 0,90 mol CO-dá és **1 pont**
- 2,70 mol hidrogéngázzá alakul. Ennyi lesz egyensúlyban a CO és H_2 . **1 pont**
- 0,10 mol metán és 3,10 mol vízgőz marad egyensúlyban.
- Az összes anyagmennyiség: $0,10 + 3,10 + 0,90 + 2,70 = 6,80 \text{ mol}$, így:
- $0,10/6,80 = 0,0147$, azaz **1,47 n/n % (1,50 n/n %) CH_4**
- $3,10/6,80 = 0,456$, azaz **45,6 n/n % H_2O**
- $0,90/6,80 = 0,132$, azaz **13,2 n/n % CO**
- $2,70/6,80 = 0,397$, azaz **39,7 n/n % H_2** **2 pont**
- b) Az összkoncentráció kiszámítható a nyomásból:
- $pV = nRT \rightarrow p = cRT \rightarrow c = p/RT$ **1 pont**
- $c = \frac{4580 \text{ kPa}}{8,314 \text{ kPa dm}^3 \text{ K}^{-1} \text{ mol}^{-1} \cdot 1200 \text{ K}} = 0,4591 \text{ mol/dm}^3$ **1 pont**
- Az anyagmennyiség-százalékok alapján ebből az egyensúlyi koncentrációk:
- $[\text{CH}_4] = 0,0147c = \mathbf{6,75 \cdot 10^{-3} \text{ mol/dm}^3 (6,80 \cdot 10^{-3} \text{ mol/dm}^3)}$
- $[\text{H}_2\text{O}] = 0,456c = \mathbf{0,209 \text{ mol/dm}^3}$
- $[\text{CO}] = 0,132c = \mathbf{0,0606 \text{ mol/dm}^3}$
- $[\text{H}_2] = 0,397c = \mathbf{0,182 \text{ mol/dm}^3}$ **1 pont**
- Az egyensúlyi állandó:
- $K = \frac{[\text{CO}][\text{H}_2]^3}{[\text{CH}_4][\text{H}_2\text{O}]}$ (vagy ennek alkalmazása) **1 pont**
- $K = \frac{0,0606 \text{ mol/dm}^3 \cdot (0,182 \text{ mol/dm}^3)^3}{0,00675 \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3} \cdot 0,209 \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}} = \mathbf{0,259 (\text{mol/dm}^3)^2}$ **1 pont**
- c) A Hess-tétel ismerete (vagy helyes alkalmazása a számításban) **1 pont**
- Bármely, a függvénytáblázatból helyesen kikeresett adattal:
- $\Delta_r H = -111 \text{ kJ/mol} - (-74,9 \text{ kJ/mol} - 242 \text{ kJ/mol})$
- $\Delta_r H = \mathbf{+206 \text{ kJ/mol}}$ **1 pont**
- A hőmérséklet emelésével **nő az egyensúlyi állandó értéke.** **1 pont**
- Indoklás: (a Le Chatelier-elv alapján) a hőmérséklet emelése az endoterm irányba, azaz ebben az esetben a termékek irányába tolja el az egyensúlyt. **1 pont**
- (Minden más helyes levezetés maximális pontszámot ér!)**

Adatpontosságok:

6. Számítási feladat: 3 értékes jegy pontossággal megadott végeredmények

7. Számítási feladat: 3 értékes jegy pontossággal megadott végeredmények

8. Számítási feladat: 3 értékes jegy pontossággal megadott végeredmények

9. Számítási és elemző feladat: 3 értékes jegy pontossággal megadott végeredmények